

A DOKUMENTÁCIÓS KIADVÁNYOK SZABVÁNYOSÍTÁSA.

1956. január 1-ével életbelépett az MNOSz 3398-55, a szakirodalmi tájékoztató /dokumentációs/ kiadványok szabványa. Mi az új szabvány célja és jelentősége? A cél, s így a szabvány tárgya is, a szakirodalomról készült tájékoztató /dokumentációs/ kiadványok szerkesztésének, külalakjának és tipográfiájának egységesítése. A szabványosítás csak a dokumentációs kiadványok /amilyenek elsősorban a lapszemlék és a figyelő kartonok/ alakjára terjed. Minthogy azonban a szerkesztés során egységesítést csak úgy lehet megvalósítani, ha maguk a szerkesztett dokumentációs közlemények is egységes elvek szerint jönnek létre, a szabvány kiterjed a dokumentációs közlemények címleírására, a közlendő vagy kívánatos kiegészítő bibliográfiai adatokra, sőt függelékben irányelveket ad a referátumok /kivonatok/ szövegezésére is. Jelentősége abban áll, hogy egységes szempontok szerint rendezi nemcsak egy kiadványtípus: a dokumentációs kiadványok szerkesztését, hanem azzal kapcsolatban egységes nevezőre kívánja terelni a dokumentációs tevékenység ügyét is.

Ez a feladat nem könnyű. Az ezen a téren követett gyakorlat annyira elágazó és sokrétű, hogy az egyes szakterületek dokumentációs munkája részére a közös nevezőt aligha lehetett valami új rendszer bevezetésével megtalálni, hanem a fennálló igények elismerésével és a követett gyakorlat figyelembevételével olyan irányelveket kellett kialakítani, amelyek nem uniformizálják szükségképpen az egyes szakterületek különleges módszereit, de mégis lépést jelentenek az egységesítés felé. Ezért van az, hogy a szabványnak igen sok rendelkezése csak ajánlás jellegű, s hogy az előírt vagy ajánlott megoldásokban is gyakori a vagylagosság.

Viszont az egységesítés felé haladó utat a szabvány helyesen - azzal szándékozik kitaposni, hogy az egyes megoldásokra megadott példákban mindenkor azt a típust választja, amelyet a jövő fejlődés során előreláthatóan megvalósítani kíván. Öröndöletes az is, hogy a dokumentációs közlemények egységes szempontok szerinti címleírására és a biblio-

gráfiai adatok felvételére szolgáló kivonat-ürlapot, - amelyet a Nyomtatványellátó Vállalat tervnyomtatványként hozott forgalomba - mellékelik a szabványhoz, s így használata - ha nem is kötelező - gyakorlati okokból bizonyára széles körben terjedni fog.

A dokumentáció területén az egységesítés mellett a szabvány egy másik területén: a dokumentált művek cimleírása területén is különleges rendezést valósít meg, s ezzel az MNOSz 3424-től eltérő, speciális cimleírást vezet be. Ez sokak, főleg a dokumentációs munkával kapcsolatban nem álló, kizárólag a hagyományos értelemben vett könyvtári munkát végző szakemberek körében esetleg aggodalmat fog keltethetni, mert ezzel az eddigi egységet láthatják egyesek megbontva. A szabvány szerkesztése és évekre menő bizottság tárgyalásai során ez az észrevétel gondos mérlegelés alá került, és ennek minden oldalról való megvizsgálása nyomán alakult ki a végleges álláspont: a cimleírás különleges szabályozásának szükségessége a dokumentáció területén. Ennek két fő oka van: 1/ a dokumentációs kiadványok és a könyvtári kartonok egymástól eltérő rendeltetése, 2/ a könyvtári cimleírási szabványnak szembevető hiányosságai éppen a dokumentáció legfőbb területén: a folyóiratcikkek feltárása vonalán.

Ami az első fő csoportot illeti, e tekintetben a következőket kell figyelembe venni. A könyvtári karton első-sorban a könyvtáros munkaeszköze, viszont a dokumentációs ismertetés a könyvtári munkában laikus olvasó tájékoztatója. Ezért helyes, ha a könyvtári kartonon minden adatot úgy vesznek fel, amint az az eredeti kiadványon szerepel, viszont egyes adatok ilyen értelmű felvétele az olvasó részére sokszor felesleges, sőt gyakran csak zavart okozhat. Különösen vonatkozik ez az egyes adatoknak eredeti nyelven való felvételére, hiszen a dokumentációnak éppen az a célja, hogy a számtalan idegen nyelven megjelenő szakirodalmat azok részére is hozzáférhetővé tegye, akik ezeket a nyelveket nem ismerik. A címnek a dokumentációban a kialakult dokumentációs nemzetközi gyakorlat értelmében olyan tipográfiai kialakításúnak kell lennie, hogy első látásra megragadja az olvasó figyelmét, amit általában a tárgyi cím un. kiemelésével és/vagy un. invértálásával/ a szerző neve előtti közlésével valósítanak meg, amire a könyvtári cimleírás szerint nincs mód.

Ezek és egyéb szempontok nyilvánvalóvá teszik, miért kellett a dokumentáció területén külön cimleírási szabályokat meghonosítani. De ha - feltéve, de meg nem engedve - nem is ez lenne a helyzet, különleges kiegészítő cimleírási

szabályokat a dokumentációs kiadványok szabványába a fent jelzett második fő ok miatt egyébként is bőven fel kellett volna venni, egyszerűen azért, mert az MNOSz 3424 a dokumentáció legfőbb bázisa: a folyóiratcikkek címleírására csak fogyatékos és nem kielégítő rendelkezéseket tartalmaz. Ugyanez fokozottabban érvényes egyes sajátos dokumentációs anyagra /amilyenek főleg az un. gyári vagy kereskedelmi értékesítések/, amelyeket a könyvtári címleírási szabvány nem is érint.

Mindezekhez képest a dokumentációs kiadványok szabványa nem törte meg feleslegesen a címleírás területén az MNOSz 3424-gyel megvalósított egységet /amit egyébként az irodalmi hivatkozások vonatkozásában sem lehetett fenntartani, v.ö. MNOSz 3497/, hanem olyan rendezést valósított meg, amely indokolt, és ezen a területen gyakorlatilag érvényesülő szükségleteket elégít ki. Az egységet viszont a szabvány fenntartotta azáltal, hogy az általa nem rendezett vonatkozásokban az MNOSz 3424 alapjára helyezkedett.

Végül egységet valósított meg az új szabvány még egy területen: a cirillbetűs címek átírása területén. E tekintetben az MNOSz 3394 azt a kettősséget honosította meg, hogy a címleírásban betűszerinti, az ismertetés szövegében pedig hangzás szerinti /azaz az akadémiai átírási szabályok szerinti/ átírást kell alkalmazni. Ez a kettősség a gyakorlatban szembeszökő visszásságokat mutatott; az olvasó a kétféle átírást joggal szerkesztési pongyolaságnak vagy sajtóhibának tekinthette vagy éppen a címben és a szövegben is előforduló azonos neveket különböző személyeknek, ill. folyamatoknak nézhette. Ennek a visszásságnak vet véget az új szabvány azzal, hogy a cirillbetűs szavakat mind a dokumentációs leírás címében, mind szövegében egységesen a transliteráció szabályai szerint rendeli átírni.

Polzovics Iván

- x - x - x -